

roques del voltant són cristallines.

L'Etim. de Simonet no hi és, doncs, aplicable. Però el meu inf. de Calella i de Palaf. m'explicà que aqueixa font principal, raja s a l t a n t d'una de les roques indicades per M.Barbazà. Llavors no convé partir del ll. SALITUS 'salat' —per més que això sigui bon llatí des de Cató—, sinó de l'homònim SALIRE 'saltar', també llatí (des de Plaute): AQUA SALITA 'aigua que salta, que ha saltat'.

Ben mirat, també és aquest el que haurà donat els altres NLL cat. i cast. parònims: *Fuensalida* 'font que salta, que brolla'. *Riosalido* baixant de les muntanyes al Nord de Sigüenza, on les aigües cascadegen. *Sallides* pda. antiga de Coll de Nargó [a. 1518. *Salidas* NL murcià (*DECH* v, 139a59). La variant de SALIRE amb -ll- es troba igualment en el verb viu cat. ant. i ross. *sallir*, fr. *saillir* oc. ant. *salbir*, i té coneguda explicació morfològica (partint de formes com SALIO, SALIUNT, SALIEN, SALIENTEM). Quant a la X- de *Xallida* resulta de propagació de la palatalitat de *Sallida*, si bé és possible que hi ajudessin verbs parònims: *eixallar* EX-SALIRE, variant del ll. cl. *exsilire*, *exsilium*, cf. oc. ant. *eissilbar* «exiler», *eissaborit* al costat de *saborit* etc. Per acabar, notem que el cognom *Chillida*, propi del Maestrat, sembla que no té res a veure amb això, probt. no res més que una grafia incorrecta, apitxada, de l'arabisme *Gelida* (vol. iv, 342b4-21).

XALÓ

Poble i riu valencians, del Marquesat de Dènia.

PRON: *šaló*, a Albaida, Teulada, i rodalia, J.G.M., amb gentilici *xaloneros*, 1935; en les enqs. en els pobles de l'entorn, 1963, no recordo haver-ho sentit en altra forma entre elles la d'aquest mateix poble, (xxxiv, 73-9). Com a malnom: «Els Cabuts de *Xaló*» (M.Gadea, *T. del Xè* 1, 35); també degué haver-hi una variant amb *Eix-* conservada, en la cobla antiga: «Jo sóc fill de Benigembla / batejat en *Eixaló*» (M.Gadea), que segons Amades, acabava: «el cap em pesa una rova, / i els genolls, un quarteró» (*Geogr. Pop.*).

En parla extensament Cavanilles, que extracto: «--- el término de La Llosa confina con los de *Xaló*, Pedreguers --- entre los de *Xaló* y Parsent, media hora, de Este a Oeste, y una de Norte a Sur entre los de Orba y la Baronía de *Xaló* --- desde Alcalalí hasta *Xaló*, media legua de lomas fértiles --- se v a d e a e l r í o y se llega a la población, llamada la *Baronía de Xaló* que en tiempos de los moros tenía 130 casas, incluidas las aldeas; y hoy, ella sola, 375 vecinos». I afegeix moltes i instructives dades sobre el terreny i les produccions.

En el seu text resulta doncs, una mica equívoca la distinció entre el poble i la «Baronía», que en tot cas

comprenia aquelles aldees; i en particular, *Llíber* (p. 217) avui municipi i possiblement alguns altres pobles anomenats, dins la vall del riu.

Perquè el riu no és menys anomenat ni menys important. Ve de Castell-de-Castells, format per la unió del *Barranc de Malañi* i el *Castell-de-Castells*; «y desde allí se llama *río de Xaló*» (ii, 206); però en altres passatges (i no sols a l'índex) diu « *río Xaló*» sense *de*. Corre acongostat, però en arribar «a la llanura inunda con furiosas avenidas» les terres circumdants, en ample extensió, omplint-les de llot i terra molla; acaba desembocant a mar, prop de Xàbia.

MENCIONS ANT. A) *del riu o la vall*. Ja en el *Rept.*: «*Vallis de Xaló*: 3 jov. terre, in term. Alcheria q. d. *Curión*, que est in *valle de Xalon*, --- et in alch. q. d. *Cavuy* ---» (*Bof.*, p. 347). 1259: «*Garg* --- castrum et alcherias sitas ad f l u m e n *Exalon*» (Mtz.Fdo., *Doc.Val.ACA* 909). 1315: «*Alaguar* et *Exalo* té lo noble en Bernat de Serrià --- et valen les rendes --- 20.000 sous» (*CoDoACA* xii, 269). 1324: Jaume II aprova que Bernat de Sarrià faci unes donacions retinent-se per a En Sarrià les valls d'Alguar, de *Xalon* i *Ayora* (*El Arch.* iv, 322). 1406: «*valles de xalo*» (*BSCC* xvii, 157). 1459: «*vall de Xaló*» (*BSCC* xvi, 133). *Mj.* S. xv: un codicil d'Ausiàs Marc té disposicions sobre la «*vall de Xaló*» (Amad. Pagès, *Rom.* xvii, 195, silenciï la planxa que hi fa l'ingenu erudit afrancesat confonent-lo amb *Jalón*). 1472: «*alaminus vallis et locorum Xalo*», ven 100 quintars de pansa de Pop, dicte *vallis de Xalo*» (3 cops), i més sobre la pansa de Pop i *Xaló* en *El Arch.* i, 396. 1609: *val de Xaló*, pertanyent a D. Pedro de Ijar (Reglà, p. 118, amb 190 focs de moriscos).¹

B) *Del castell i la localitat* (algunes, imprecises, potser es refereixen a la vall). En el *Rept.*, donacions de les alqueries *Cica*, *Rahal Zoneygi* i *Rahal Rabameni* (in term. de *Xalo*) (*Bof.*, p. 473). 1257: *Exalone* (Huici ii, 100); «*damus vobis Carroccio, domino Rebolleti, castra et villas Alaguar et de Exalone*» (*El Arch.* ii 321; i Mtz. Fdo., *DocValACA* i, 32). Uns mesos més tard, 1257 Jaume I escriu a En Carroc: «--- reddidisti --- computum de castris et villis *Denie, Segaria, Alaguar, Pop, Xaló, Cap* ---» (*El Arch.* ii, 323; Mtz. Fdo. nº 32). 1261: *Xalon* citat amb Beniatjar (Mtz. Fdo. nº 345). 1262: Jaume assigna rendes a En Carroc, fins que «*restituerimus vobis castrum de Xalone*» (bis) (*El Arch.* ii, 326). 1267: *Xalon* cit. junt amb *Vinatea* (Mtz. Fdo., *DocVal.*, nº 696). 1268: *Exalone* (*ACA*, reg. 15 de J. I, fº 115). 1272: «*concedimus Andree de Podio Viride --- alcheriam vocatam Losa, et aliam alch. cum duobus refalls --- sitas in term. castris Xalonis*» (*El Arch.* iv, 310). 1273: *Xalo* (*ACA* 19, f 64). 1315: «*Alguar et Exalo* ---» (*CoDoACA* xii, 269). 1324: *Exalone* (*ACA* 222 fº 110, 114). 1351: *Exalone* (*ACA* 227, fº 154). *Biblgr.* en *Lz.* Vargas i, 108.